

ANTONIO GASCÓN SM

Közösségmodellek a Mária Társasága szerzetesközösség történetében

A Mária Társasága csaknem kétszáz éves történelme során nagy változásokat ért meg annak formája, ahogyan az evangéliumi testvériséget megélték a marianista szerzetesi közösségben, és változott az is, ahogyan a közösséget megszervezték a megszentelt élet jellegzetes tartalmi jegyeinek (fogadalmak, imádság stb.) megélése érdekében. Egyvalami mégis összeköti az összes marianista nemzedéket: az alapítói karizma.

MINDEN SZERZETESKÖZÖSSÉG HÁROM ÁLLANDÓ ÖSSZETEVŐJE

Meglátásom szerint három marianista közösségmodellt állapíthatunk meg a XIX. és XX. század során. Az elsőt az alapítás karizmatikus időszakában, a másodikat a társaság klasszikus életszakasza során, a tanítórend alakjában, a harmadikat pedig a II. Vatikáni Zsinat óta kialakult helyzetben. Ahhoz, hogy helyesen értsük e három modellt, figyelembe kell venni az alábbi három összetevőt, amelyeknek szerepe van minden szerzetesközösség kialakulásában.

1. *A teológiai összetevő:* minden szerzetesközösség az evangéliumi testvériség egy sajátos tapasztalatából születik meg, amelynek modellje Jézusnak a tanítványokkal megélt közössége, illetve az apostolok körüli első jeruzsálemi közösség.

2. *A társadalmi-kulturális összetevő:* amikor mi emberek egybegyűlünk, az adott korban érvényes modellek szerint szerveződünk. Az Egyház története során a szerzetesi közösségek az adott kor társadalmi modelljeit utánozták: főúri, feudális, parlamentáris és alkotmányos liberalizmus stb.; és természetesen figyelembe vették a szerzetesi csoport közös céljait.

3. *Az egyházi közösségek bár hajlamosak átvenni az adott kor társadalmi-kulturális modelljeit, nem másolják azokat minden részletükben, hanem miközben másolják e modelleket, erős társadalmi kritikának is alávetik őket az evangéliumi*

testvéri közösség fényében. Minden emberi szerveződés ugyanis (a családot is beleértve) magában hordja egyeseknek mások feletti uralmát is. Ezzel szemben a szerzetesközösség az Eucharisztia dinamizmusából ered, abból a húsvéti vacsorából, amelyet Jézus elköltött apostolaival. A Mester arra tanít minket, amikor Krisztus testét és vérének egymással megosztjuk: „A királyok uralkodnak a népeken [...]. Közöttetek ne így legyen, [...] az előljáró pedig mintha szolga volna. Én úgy vagyok köztetek, mintha a szolgátok volnék” (Lk 22,25–27).

Éppen ezért a marianista szerzetesközösségek történelmi modelljeinek leírása közben igyekszem majd bemutatni azt, hogy miként jut kifejezésre az előbbi három összetevő.

TÖRTÉNELMI HATÁSOK A MARIANISTA KÖZÖSSÉG KIALAKÍTÁSÁRA

Minden marianista szerzetesközösséget – akárcsak a Mária Társaságának egészét – három történelmi hatás befolyásol:

1. Említettük már a *marianista karizma adományát*. Minden szerzetesközösség újraéli az alapító és tanítványai karizmatikus tapasztalata alapján létrejött alapítói evangéliumi testvéri közösséget. Példaként említhetjük közösségeink vegyes összetételét és a három hivatalt, amelyeknek karizmatikus [alapítói] eredetük van.

2. Befolyással van ránk a *Katolikus Egyház önfelfogása*, ahogyan azt történelme adott időszakában megéli. Esetünkben egy olyan Egyházzal éltünk egy időben, amely tökéletes társadalomként fogta fel magát, erős jogi szervezetként épült fel, igen-igen központosított és uniformizált volt. Ennek eredménye egy olyan Egyház lett, amely magába zárkózott, és szembenálló helyzetet vett fel a modern szekularizált társadalommal.

3. Végül hatást gyakorolt a marianista közösségmodellre (akárcsak a XIX. és XX. századi Egyházra) a *modern állam* – amely alkotmányos alapokon központosította és racionálisan építette fel önmagát –, a hatalommegosztás, a parlamentarizmus és a polgárjog. Ennek megfelelően a Mária Társasága – akárcsak minden helyi közösség – olyan előírásokat követve szerveződik, amelyeket egy egyetlen és központi testület ad ki.

4. Mindezekén túl számolnunk kell *minden marianista közösség végcéljával: a küldetéssel*. A közösség ugyanis mindent a neki adott küldetés érdekében szervez meg, hiszen – karizmatikus eredete révén – az egész marianista közösség egyfajta folyamatos küldetesként érti magát. A küldetés tehát, amely akár egy közös intézményben, akár különféle személyes feladatokban ölt testet, meghatározza a közösségi modellt.

Miután bemutattam ezeket a tényezőket, továbblépek annak a három maria-nista közösségmodellnek a leírására, amelyek meglátásom szerint jellemezték rövid intézményes életünket.

1. MODELL: AZ EVANGÉLIUMI TESTVÉRI KÖZÖSSÉG KARIZMATIKUS
MEGTAPASZTALÁSA A KIS SÉGUR UTCÁBAN
(1817. NOVEMBER 25-TŐL 1819 MÁJUSÁNAK KÖZEPÉIG)

A Mária Társasága alapító tagjainak Ségur utcai életközössége csupán másfél évig tartott. Az itt szerzett tapasztalat mégis minden marianista közösség alapelveként és alapjaként kell hogy megmaradjon, mivel ebben fejeződött ki ennek a Katolikus Egyházban újonnan született szerzetesi csoportnak a törekvése és identitása.

Azok, akik az első marianista szerzetesközösség tagjai voltak, azért döntöttek a közös élet mellett, mert valódi spirituális tapasztalatban részesültek a boldog Chaminade vezetésével tartott lelkigyakorlaton. 1817. október 2-án, a lelkigyakorlat utolsó napján kifejezték, hogy szándékukban áll szerzeteséletet élni egy olyan új intézmény keretein belül, amelyet hamarosan megalapítanak. Az első összejövetelek eredményeként megállapítottak öt alapelvet, amelyek az új intézmény sarokköveit alkotják: 1. igazi szerzetesi közösség lesz, amelyet az első idők lelkesedése jellemez; 2. vegyes lesz, azaz papokból és világiakból áll majd; 3. alapvető feladata a középosztálybeli fiatalok nevelés lesz, 4. továbbá a miszsiók, a lelkigyakorlatok, valamint kongregációk alapítása és irányítása; 5. a Szent Szűznek ajánlják és az ő oltalmára bízzák.

1817. november 24-én Auguste úr bérbe vette a Ségur utca 14. számú házat. Másnap Chaminade megszentelte a hajlékot, Auguste pedig beköltözött. Fokozatosan a későbbi közösség többi tagjai is ide költöztek, összesen heten. Az első közösség hét tagjának társadalmi és egyházi összetétele a következő változatosságot mutatta: kisiparos munkások és középfokú végzettséggel rendelkezők; vannak, akik épphogy a betűvetéshez értenek, és vannak, akik középfokú végzettséggel rendelkeznek; van, aki polgári, van, aki proletár környezetből származik; vallási szempontból pedig van, aki világi, ketten pedig szeminaristák.

Chaminade atya úgy szervezte meg a közösséget, hogy kormányzati struktúrát adott neki: Auguste urat tette meg előljárónak, aki tanár volt az Estebenet iskolában. A szeminarista Lalanne-t nevezte ki hitbuzgalmi vezetőnek (ő volt felelős a testvérek lelki életéért és a liturgiáért). A másik szeminarista, a gazdag polgári családból való Collineau lett az oktatás vezetője (a vallási és világi képzésért felelt). Antoine Canteau, szakmáját tekintve kádár, lett a munka vezetője

(ő a gazdasági ügyekért felelt). Chaminade megbízta Lalanne-t, hogy a szerzetesi közös ügyek rendezésére állítson össze egy ideiglenes szabályzatot. Az 1817 októberében tartott lelkigyakorlattól az 1818. szeptember 5-én záródó másik lelkigyakorlatig tartó év alkotja azt a karizmatikus eseményt, amely a Mária Társasága alapítását jelenti. Ez utóbbi lelkigyakorlaton tették le fogadalmukat az első marianisták. Most nem az érdekel minket, hogy mi is volt ennek az első csoportnak a története. Csupán megkíséreljük összegyűjteni azokat a karizmatikus összetevőket, amelyek az első marianista közösség életét alkotják:

1. Istennek szentelik magukat és egyszerű fogadalmat tesznek, mert az a szándékuk, hogy a Katolikus Egyház hagyománya szerinti valódi szerzetesi állapotban éljenek. Éppen ezért a közösségi élet elengedhetetlen alkotóeleme eme új szerzetesi társulásnak.
2. Azért alkottak csoportot és éltek együtt, mert Máriának akarták ajánlani magukat. A máriás lelkület adja a szerzetesi megszenteltség és az apostoli odaadottság indítékát. Olyan közösség ez, amely erőteljes máriás és apostolkodó identitással rendelkezik.
3. Valódi szerzetesi közösséget hoztak létre, amely azonban erőteljes laikus jelleggel bír mind a tagok származását és szakmáját, mind az életstílust tekintve, hiszen klauzúra nélkül, a környező társadalomba illeszkedve és világi ruhákat viselve éltek. Az együtt élő klerikusok és világiak egyenlő jogokkal rendelkeztek. Ezt az egyházjog a vegyes összetételű elnevezéssel illeti. Olyan szerzetesi életet jelöl meg így a kánonjog, amely sem laikus, sem klerikus. A gyakorlatban pedig a közösség nagyon is világi formák között él. A tagok közötti egyenlőség az evangéliumi testvéri közösség kifejezője.
4. Az előzőekkel összhangban az új szerzetesek nem vettek fel semmiféle titult, hanem testvéreknek hívták egymást, és magázva vagy az „úr” megszólítással fordultak egymáshoz, még a papokhoz is. Továbbá olyan házban laktak, ahol folytathatták világi foglalkozásukat és eredeti küldetésüket, a mariánus kongregáció működésének előmozdítását.
5. Figyeljünk föl arra, milyen nagy jelentősége van eredeti szakmájuknak és annak, hogy kezdetben továbbra is ellátták egykori munkájukat. Arra utal ugyanis ez, hogy a marianista életmodellbe beillesztették a kétkezi munka, az ügyvitel és a gazdálkodás polgári értékeit. Azokat az értékeket, amelyeket az új szerzetesek a szegénység, a testvériség és az egyszerűség evangéliumi értelmében éltek meg.

Ennek megfelelően tehát a következő lényegi karizmatikus elemek nem hiányozhatnak egyetlen marianista közösségből sem: 1. Istennek szenteltség a szerzetesi fogadalmak és a közösségben élt élet révén; 2. a megszenteltség és a küldetés

mariánus motivációja; 3. a laikus testvérekből és paptestvérekből álló vegyes közösség; 4. az egyszemélyű tekintély; az előljáró úgy irányít, hogy feladatait leosztja, azaz megosztja a hatalmat; ennek megfelelően az előljáró a hitbuzgóságért, a tanításért és munkáért felelős asszisztenseivel, valamint a közösségi tanáccsal irányít.

Világosan látszik, hogy e karizmatikus elemek annak a polgári ethosznak új értékeit juttatják kifejezésre evangéliumi módon, amelyben a modernitás kori valóság kibontakozik: a három hivatal, a klerikusokból és laikusokból álló vegyes összetétel, műveltek és műveletlenek, egyenlő jogokkal és kötelességekkel együtt élő polgárok és munkások: így fordítódik le az evangélium nyelvére az az új liberális társadalom, amely felváltja az *ancien régime* főúri társadalmát. Ez utóbbi társadalmi rétegekre tagolódtott, mindenki az abszolút uralkodó uralma alatt állt, a nemesség és a klérus viszont adómentességnek és jogi kiváltságoknak örvendett. Az új liberális társadalom ezzel szemben szabad és a törvény előtt egyenlő polgárok integrálódásából jön létre, s e polgárok olyan köz- és magánjogokkal rendelkeznek, amelyeket törvények szabályoznak. Ez az új társadalom a hatalmat az ész kritikus irányítása alá helyezte, amelynek eszköze az írott alkotmány és a polgári törvénykönyv. A hatalom központosítva van az állami hivatalokban, gyakorlását azonban megosztják három hatalmi ág között: a törvényhozói, a végrehajtó és a bírói hatalom között. A liberális társadalmat nyitott társadalmi osztályok rétegei alkotják. Politikailag a polgárság felváltotta a korábbi nemességet, a koronás uralkodót és a klérust. Anyagi eszközeivel uralma alá hajtotta a földet és a többi termelőeszközt, a parasztokat, a kézműveseket, a városi iparosokat és az új ipari proletariátust. Mindezekre a polgárság rákényszeríti a maga életideálját, amelynek kifejezői: a munka, a megtakarítás, a pénz, a teljesítmény, a tisztesség és a közérkölc, a törvényes társadalmi rend, a tudással és jogi jártassággal rendelkezés a családi vállalkozás vezetése és az állami előírások bonyolult rendszerében való eligazodás érdekében – s mindezt azért, hogy kényelmes életet éljen. A polgárok, akiket az ész és a tudomány ereje támogat, azt remélik, hogy kiterjeszthetik az anyagi és erkölcsi fejlődést minden polgárra és minden népre. Ez az, amit fejlődés néven emlegettek, s ez a fejlődés az, amely később mint modern mítosz, illetve a polgárság számára kedvező ideológia a kritikák keresztüztüzebe került.

Világos, hogy a polgári értékek univerzuma, a vegyes összetételű közösség, a központosított, de három hivatalra osztott kormányzás, a fizikai/szakiparos munka mint a szegénység megélésnek formája, továbbá a minden szerzetesre érvényes egyetemes szabályok és rendelkezések nem mások, mint a liberális társadalom alkotóelemei, amelyeket a marianisták beépítettek közös életükbe és munkájukba. Így élték meg modern formában a testvériség evangéliumi értékeit, az alázatot, az egyszerűséget és a szolgálatot.

2. MODELL: AZ ERKÖLCSKÉNT MEGÉLT VALLÁSOSSÁG POLGÁRI FORMÁJA:
A SZABÁLYOZOTTSÁG

Korábban bemutattuk már a polgári ethosz összetevőit, és ezzel meghatároztuk a modern társadalom és állam kulturális keretét, amelyen belül kiépült a marianista közösség legjelentősebb modellje. Legtökéletesebb alakját ez a modell a Joseph Simler atya által szerkesztett Konstitúciókban kapta. E rendi alkotmányt XIII. Leó hagyta jóvá az 1891. július 10-én tartott magánkihallgatáson. A marianista hagyományban ez a közösségi modell a szabályozottság elnevezést kapta. Arra utal ez a megnevezés, hogy az egész Társaság minden közössége egy egységes és központosított szervezet tagja, mindegyikükben ugyanazon szabályzat határozza meg a munkarendet, az imádságot, a szabadidőt, az öltözködést, továbbá a szerzetesintézmény életének egyéb mozzanatait. Mindazonáltal a szabályozottségként értett szerzetesélet nem Simler atya találmánya volt, hanem visszavezethető Chaminade atyára és tanítványaira (David Monier-ra és Lalanna atyára), végül pedig a rendfőnöki tisztségben őt követő atyák, Georges Caillet és Jean Cheveux bontották ki teljesen. Nem meglepő, hogy a szabályozottségként értett szerzetesélet fogalma az alapítóra vezethető vissza. Hiszen Guillaume-Joseph Chaminade bár az *ancien régime* alatt született, egyetemi képzettsége, majd pedig a mussidani középiskolában vállalt tanári munkája és ügyintézői feladatköre révén – azon túl, hogy polgári családból származott – inkább polgári, mint arisztokratikus szemléletmóddal rendelkezett.

1845-öt tekinthetjük annak a dátumnak, amely lezárja az alapítási korszakot. Ez ugyanis az az esztendő, amikor megtartják az első általános rendgyűlést, amely Chaminade atyát fölmenti a Társaság rendfőnöki tisztségéből. Ettől kezdve missziós karizmánk ragyogó szakasza nyílik meg az erkölcsként megélt vallás polgári formája jegyében. E történelmi szakasz nyeri el marianista megfogalmazottságát azokban a Konstitúciókban, amelyeket 1891-ben hagy jóvá a Szentszék Joseph Simler atya rendfőnöksége idején, aki a Mária Társasága negyedik rendfőnöke (1876–1905). Ez az a kor, amikor a polgárság értékuniverzuma kulturális értelemben uralomra jut.

Az 1891-es rendalkotmány a marianista közösséget mereven központosított és uniformizált rendbe fogja. A közösségről szóló VIII. fejezet beszédesen a „Közösségi élet rendszabálya” címet viseli. A szerzetesek élete tehát egy aprólékos szabályhoz igazodik, amely egyforma rendbe fogja a szerzetes közös és magánéletének minden tettét. Ezt a fogalmat „szabályozottségnek” hívja a Konstitúciók 71. és 72. pontja. A szabályozottség létjogosultságát az adja meg, hogy hatékonyra teszi a közös munkát, mivel biztosítja az iskolai munka hatékonyságát

és sikerét. Más szóval, a szabályozottság a marianista élet egészét a küldetés függvényében rendezi el; a küldetés a marianista karizma identitásának alapelve. Ennek megfelelően a szabályozottság reprodukálja az erkölcsi érzéket, amelyet a polgárság a vallásnak tulajdonít: az erkölcs mint társadalmi rend és mint a munka, a megtakarítás és a teljesítmény aszketikája. Az egyházakra jut a köz- és magán-erkölcs védelme, és ezen a módon a kereszténység hozzájárult az emberi történelem anyagi és erkölcsi haladása mítoszának fenntartásához. Az 1891-es rendalkotmány sikeresen oldotta meg a marianista karizma teljes inkulturációját a polgári szemléletmódba, és a marianisták csatlakoztak a haladás történelmi vállalkozásához a maguk iskolai munkájával, olyan fiatalok nemzedékeit nevelve, akik képesek felnőtt katolikusként beilleszkedni a társadalomba, a családba, a munkába, az államba és a kultúrába. A marianista karizma eme első nagy szintézisét nevezhetjük „Simler-korszak”-nak. Ez az időszak egy egész századot ölel át, egészen 1950-ig, amely egybeesik az uralkodó polgárság történelmi túlsúlyának idejével.

E száz esztendő alatt a marianista életnek ragyogó módon sikerült megnyílnia és küldetését ellátnia. Köszönhető ez az impozáns iskolai munkának, amelyet hatalmas elemi és középiskolákban végeztek. Voltaképpen a „Simler-korszak” sikere abban áll, amivé a marianista iskolát tette: egy olyan apostolkodó intézménnyé, amely egybefogta a Chaminade atyától eredő összes sajátos lelkipásztori tevékenységet. Nem csupán a magas iskolai teljesítmény vagy a gyerekek körében végzett lelkipásztori, műveltségi, szabadidős stb. gyakorlatok eredményezték ezt, hanem az a kapcsolati háló, amelyet kiépítettek a családokkal, a szülői és öregdiák-egyesületekkel, a marianista intézményhez tartozókkal, a ház barátaival stb. Mindezek a világiak így valamilyen katolikus egyesületnek vagy mozgalomnak a tagjai lettek, amely megvédte őket attól, hogy a modern társadalomban elveszítsék a hitüket. A marianista szerzetesek ekként megtették a maguk apró hozzájárulását az újkereszténység ama rendszerének felépítéséhez, amely IX. Piusz és XII. Piusz pápasága között alakult ki azzal a céllal, hogy a modernitás szekularizáló gondolkodásmódjával megütközzön. XIII. Leó a katolikusok újfajta jelenlétét szorgalmazta az új civil társadalomban. E jelenlét egyik jellemzője az volt, hogy befolyásos katolikus intézményeket vett igénybe, hogy rajtuk keresztül a hívők csoportjai hatást gyakoroljanak a világi társadalom különféle területeire. Ilyen intézmények voltak: az iskola, az egyetem, a sajtó, a kórházak, az árvaházak, a szakszervezetek, a politikai pártok, az idősothonok stb. A marianista iskola erre a társadalmi és evangelizáló jelenlét-és tevékenységmódra adott csodálatos választ. Oktatási intézményeink közül XIII. Leó a párizsi Stanislas iskolát tartotta a tanítás által végzett katolikus társadalmi tevékenykedés legjobb példájának.

Az alapítói karizma e ragyogó történelmi megtestesülésében a Mária Társasága úgy jelenik meg, mint tanító kongregáció, a marianista szerzetesi közösség pedig tantestületté változik, amelyet az iskola igazgatója irányít. A szerzetesközösség és az iskola intézménye annyira azonosak, hogy egybemosódnak ugyanazon épületen belül (établissement [=intézmény, intézet] vagy maison [=ház]). A közösségi napirend és naptár azonos az iskolai napirenddel és naptárral; a testvérek tanárok; a közösségi szobát tanárinak hívják; a szerzetesi hivatalok és vezetők egyben iskolaiak is. A hangsúlyt az iskolai munkára teszik, amelyet az ifjúság evangelizációjaként értenek. E szerzetesi közösség eszménye a názáreti Szentcsalád (vö. 296. cikkely); a szerzetes mint munkavégző Józseffel azonosítja magát; a diák a gyermek Jézus, aki engedelmeskedik szüleinek és tanul tőlük. A közösségi élet és a csapatban végzett munka a Szent Szűz iránti áhítatból veszi érzelmi motivációját, s Mária az, aki tápláló anyaként pártfogásába veszi ezt az iskolai családot. Ez az eszménykép – amelyet az Egyház a keresztyén családoknak és a katolikus munkásegysületeknek is felkínál – megismétli a polgári erényeket: a munkaszeretetet, a rendet és a tekintélyt. Ezért az előjárók is megtestesítik Szent Józsefet, miközben tekintélyüket atyai módon gyakorolják, a szerzetesek pedig fiúi szeretettel engedelmeskednek a Társaságnak és intézményeinek. Ez az, amit Simler atya „családi szellem”-nek hív. Innen adódik, hogy minden rendfőnök oly sok körlevelet bocsátott ki Szent József atyai alakjáról.

A szabályozottság és a szabályok arra kötelezik a szerzeteseket, hogy mögé sorolják személyes érzelmeiket és kedvüket az oktatóintézmény javának és hatékonyságának, a beiratkozott diákok száma növekedésének és a jó iskolai eredményeknek. A szakmai siker érdekében végzett óriási személyes erőfeszítés alapja: a szabálynak megfelelés kötelességének etikája, amely megelőzi a személyt („köteles vagy”). De ezt lelkesedéssel éli meg az egyén, mert érzi az emberi csoport hevét és közös tevékenységét, azt, hogy sokan egyek ugyanabban a feladatban. Emberi szempontból a kollegialitás érzése határoz meg mindent. A szimbólumoknak és értékeknek ez az univerzuma alkotja a „Mária Társasága fiainak jellemző erényeit”, amelyekről a rendi alkotmány XXX. fejezete szól. Simler atya itt megteremti a polgári és az evangéliumi értékek szintézisét.

Figyeljünk fel arra, hogy a Katolikus Egyház egésze ugyanezt a képet mutatja a pápai tekintély központosításában. Az I. Vatikáni Zsinat megszilárdítja az Egyház központosítását és egységesítését a pápai tévedhetetlenség dogmája révén. Ezt a központosítást erősíti meg 1917-ben a Kánonjogi kódex jóváhagyása.

3. MODELL: AZ 1983-AS ÉLETSZABÁLYZAT:
A SZEMÉLY ÉRTÉKE ÉS A KOMMUNIO

A „Simler-kor” eltartott egészen 1950-ig vagy 1960-ig, amikor is lezárult Európa második világháborút követő helyreállítása, elkezdődött az új szociáldemokrácia, a tömegfogyasztástól elválaszthatatlan anyagi fejlődés, s lezajlott a polgári értékekkel szembeni és az alany személyes érdekeit visszakövetelő 1968-as kulturális forradalom. Ezek eltüntették a polgárságot és azokat az értékeket, amelyek a fentebb bemutatott ragyogó marianista életmódot fenntartották. Mégis, az a döntő esemény, amely doktrinálisan és életvitelszerűen lezárta az újkereszténységnek és a valláserkölc megélésének rendszerét, a II. Vatikáni Zsinat volt. Azok az új kulturális, társadalmi és egyházi paraméterek, amelyek a II. Vatikáni Zsinathoz vezettek, befolyást gyakoroltak az 1983-as új Életszabályzatra, és ennek következtében meghatározták annak a módját is, ahogyan a marianista közösség újraszervezte önmagát.

A marianista szerzetesek új közösségi életformája – úgy, ahogyan azt az 1983-as Életszabályzat tanításként előterjeszti – megfelel annak a képnek és fogalomnak, amelyet a Katolikus Egyház saját magáról kialakított a *Lumen gentium* és a *Gaudium et spes* zsinati dokumentumokban. A zsinat számot vetett azzal a *Lumen gentium*-ban, hogy – belső felépítését tekintve – az Egyház olyan személyek közössége (kommunioja), akik a Szentháromság révén és képére egyesültek. A Szentlélek az Egyház minden tagjának – a különféle hivatások és szolgálatok (világiak, hierarchia és szerzetesek) szerint – megadja a szükséges karizmákat, hogy felépüljön az egyházi közösség mint Isten népe, Krisztus teste és a Szentlélek temploma. Kifelé pedig a *Gaudium et spes* úgy érti az Egyházat, mint amely nem a világgal szemben áll – mintha a világon kívül élne –, hanem része a világnak. Éppen ezért a küldetés már nem abban áll, hogy alternatív társadalmat hozzunk létre, ahol lehetséges megélni a hitet, hanem abban, hogy tanúságot tegyünk egy szentekből álló népről, és ráadásul együttműködünk minden társadalmi erővel az emberiséget fenyegető nagy nehézségek megoldásán: a család, a nevelés, a munka, a háború, a vallások és a kultúrák közötti párbeszéd, a demokrácia, a tömegkommunikációs eszközök, az ökológia, az emberi személy védelme stb. tartoznak ide. E gondolat alapját ugyanis a vallás új megfogalmazása alkotja, amely már nem az előírások védelmén alapul, hanem a személy értéken és méltóságán, továbbá lelkiismereti szabadságán.

Ezeknek az értékeknek a képviselőjével a zsinat időben és felfogásban megfelelt az ekkorra megszilárdult szociáldemokrácia törekvéseinek, amely vallotta a kisebbségek védelmét, a népek szabadságát és a kolonizáció megszüntetését, a sze-

mély értékét, az együttműködést, a társadalmi szereplők szubszidiaritását és közös felelősségét a politikai életben, a gazdaságban és a munka világában stb.

Minthogy a *Mundo Marianista* egy másik számában már bemutattam az Életszabályzat összeállításának folyamatát, elegendő itt arra utalni, hogy a zsinat minden alapelve és értéke az 1971 júliusában és augusztusában San Antonióban (USA) tartott általános káptalan döntései nyomán jutott el a marianista szerzetesek mindennapi életéhez. A San Antonió-i általános káptalan fogadta be a zsinati tanítást, és vetett véget a szabályozottság rendszerének azzal, hogy megszüntette a szerzetesközösség és az intézmény korábbi egységét. Ettől kezdve más-más személyek és vezetői szervek alkotják egyiket és a másikat (más az igazgató és a házfőnök, a tantestület és a közösség); elválasztják a közösség gazdasági életét az intézményétől; elkülönülnek az életterek (tanári és közösségi szoba), a napi- és órarend, sőt a feladatok is, minthogy az adott közösség nem minden szerzetese dolgozik ugyanabban a marianista intézményben. A folyamat lassú és konfliktusokkal terhes, de visszafordíthatatlan volt. Ma már nem tudnánk a szabályozottság rendszerében élni.

Ezen kívül az 1967-es általános káptalan által kiadott kísérleti rendalkotmányban már nem szerepel az alany polgári és individualista fogalma. A közösség nem együtt élő emberek összességét jelenti, hanem a kommunió szentháromságos misztériumát. Nincsenek többé egyszemélyes áhítatok; hanem Krisztus pászakájának liturgikus ünneplése, amelyben egységbe kapcsoljuk életünket és küldetésünket, hogy termékenyek (nem pedig hatékonyak) legyenek. Nem úgy dolgozunk, hogy egy egységes munkatervet követünk együtt, hanem úgy, hogy együtt élve tanúságot teszünk az evangéliumi testvériségről, kommunióban az Egyház egyik spirituális családjával, a marianista családdal, amelyet szerzetesekből álló közösségek és világiakból álló közösségek alkotnak. Az 1967-es rendalkotmány és a San Antonió-i káptalan határozatai fektették le az alapjait az 1983-as Marianista Életszabályzatnak.

Hogyan lehet meghatározni azt a marianista közösségmodellt (ha egyáltalán van ilyen), amelyet az Életszabályzat előterjeszt. Meg kell jegyezni, hogy könnyebb egy halottat kettévágni, mint egy élő, különösen akkor, ha ez az élő maga a műtétet végző személy. Viszonylag könnyű leírni a II. Vatikáni Zsinat előtti marianista közösségmodellt; nem egészen ilyen jellemezni a jelenlegi közösségeinket.

Mielőtt az új Életszabályzat közösségmodelljéről beszélnék, meg kell jegyezni, hogy a szabályzat felépítése, azaz a marianista szerzetesek élet- és küldetésmodellje közösségi. Elmondhatjuk, hogy míg Simler atya tematikus jellegű fejezetekbe rendezte a szerzetesélet különféle szempontjait, az 1983-as szabályzatban életünk és küldetésünk összetevői a közösség szervezőelve szerint rendez-

ződnek. A szabályzat hármass dinamikumban strukturálja a közösséget: élet–imádság–küldetés. Ennek megfelelően így következnek a fejezetek: életközösség (3. fejezet), hitközösség (4. fejezet), a küldetés közössége (5. fejezet). Érdekes, hogy az élet és a küldetés a liturgia körül egyesülnek a szabályzat szerint. Lehet, hogy a szabályzat szerkesztői nem szándékoztak semmit se mondani ezzel, nekem mégis nagyon fontosnak tűnik az, hogy így van. A közösségi élet ugyanis nem valamiféle pszichológiai probléma, és a küldetés sem egy szociológiai projekt. Hanem az életünk és a küldetésünk be van ültetve Krisztus pászakájának, halálának és feltámadásának dinamikumbába. És ez az, ami evangéliumivá és termékkennyé teszi közösségeink életét.

Az 1983-as Életszabályzatban a marianisták számára előterjesztett közösségmodell két oszlopra támaszkodik: az emberi személy méltóságára (Isten képességének és jelenlétének misztériuma) és a személyekből álló kommunióra (a szentháromságos megváltásrend misztériuma). Ezeket a II. Vatikáni Zsinat terjesztette elő az Egyház számára. Összefoglalva, átmenetet láthatunk az egyedül álló individuumtól a kapcsolatban álló személyhez, az alanytól a közösséghez. Éppen ezért a marianista közösség jelenlegi modellje nem valamiféle közös szabályzat végrehajtásában áll, hanem abban, hogy tudunk személyek között kialakuló kapcsolatok hálózatában élni, amelyben létrejön „egy új, az evangéliumban alapot vető család, ahol megosztjuk az imádságot, a barátságot, a javainkat, a munkát, a sikereket és a nehézségeket” (35. cikkely). Ennek megfelelően az Életszabályzat alanya a „mi” (nem pedig a régi rendalkotmány „rendtárs”-a). Egy evangéliumi testvéri közösséghez csatlakozunk, amelynek alapja a közös marianista meghívás („Isten, aki meghívott minket, hogy marianisták legyünk” – 2. cikkely) és a testvéri szeretet, amely közös élet- és küldetésstervekben (projektekből) fejeződik ki. Olyan tervekben/projektekből, amelyeknek megkülönböztető jegye az, hogy Isten akaratát keressük egy egymással megosztott közösségi folyamatban. Ez a szervezőmód azt igényli az előjárótól, hogy irányítsa a közösségi csoportot, személyes példájával és azzal, hogy tudja motiválni a szerzeteseket Isten akaratának közös keresésére. A maguk részéről a szerzetesek részt vesznek a közösségi dinamikában azzal, hogy együttműködnek és felelősséget vállalnak, a különféle szervezési és szubsidiaritási szinteknek megfelelően. Ez a modell immár nem a kötelesség polgári etikáján alapszik, hanem a személyes felelősség posztmodern etikáján. Onnan, hogy „köteles vagy”, továbbléptünk oda, hogy „aszt szeretném” (vagy „rajtam ne múljon”).

Természetesen az Életszabályzatban bemutatott új szerzetesi közösségmodell megtartja a marianista karizma elemeit: a Chaminade atyától való eredet, az Istennek szenteltség révén az Egyház valódi szerzetesi kongregációja, az evangéli-

liumi tanácsok és a szeretet tökéletessége, a Máriának adottság, a vegyes összetétel mint az Egyháznak nyújtott szolgálat (1. cikkely). Így ez a közösségi modell, amelynek alapját a személy értéke és a szentháromságos kommunió adja, az első jeruzsálemi közösség képében fejeződik ki. Ezt a közösséget Jézus tanítványai alkotják Máriával együtt, és betölti őket a Szentlélek, hogy az Egyház élete és küldetése legyenek (9. és 34. cikkely). Mindegyikük megkapja az ő adományát, hogy építse a kommuniót és részt vegyen a küldetésben. Mária a karizmatikus ösztönzője ennek az életnek és küldetésnek a kánai menyegző jelenetének megfelelően. Így a Társaság nem egy tanító rend, hanem küldetésben járó rend, amely nyitott „azokra az apostoli tevékenységekre, amelyekre meghív minket a gondviselő Isten” (10. cikkely).

A küldetés azonban nem abban áll, hogy növekedjék a szerzetesek által elvégzett munka a Társaság intézményeiben – iskolákban, plébániákon vagy másutt. Mária Társasága nem tanító kongregáció, nem is egyházmegyes papok kongregációja a plébániák ellátása érdekében. Az új evangelizáció és a posztmodernitás helyzetében nem intézmények által történik az evangelizáció, hanem szerzetesi és világi közösségek hálózatának kiterjedése révén, ahol a személyek megélik az evangéliumot Boldog Chaminade inspirációja szerint. Másként kifejezve, a küldetés abban áll, hogy kiterjesztjük a marianista karizmát, amely a Szentlélek ajándéka az Egyháznak. Az a célunk, hogy ösztönözzük a Marianista Család marianista-apostoli mozgalmát; kommunióban éljünk a Család többi ágával. Mert ez a Család – és immár nem az elszigetelt Mária Társasága – a karizma hordozója (1.1–1.3. cikkely). Nem arról van szó, hogy együtt vagy külön végzünk tevékenységeket, hanem arról, hogy együtt éljük meg a marianista evangéliumi életet. Az 1983-as Életszabályzat marianista közösségi modellje tehát úgy mutatja be nekünk a szerzetesi közösséget, mint amely kommunióban van a Marianista Család többi közösségével, azért, hogy együtt éljék meg az evangéliumot, és közös projektet hozzanak létre az evangelizáció és a társadalmi, kulturális és erkölcsi fejlődés ügyeiben azon társadalmi csoportok javára, akikre a leginkább jellemző az elvilágiasodás, vagy akik a legelnyomottabbak. (Ezen a fiatalok evangelizálását és a szegények ügyének társadalmi és kulturális előmozdítását értem.) A marianista közösség a Marianista Családdal való kommuniót alkotva foglalja el helyét az Egyházban és a világgal való kapcsolatában, annak megfelelően, ahogyan a II. Vatikáni Zsinat egyházi és missziós javaslata szól. A karizma e második történelmi megtestesülése megtalálható kezdeti állapotában is. Mégis úgy hiszem – Francisco García de Vinuesát és Lorenzo Amigót olvasva –, hogy karizmatikus csíráját inkább az a történelmi fejlődés adta, amelyet a spirituális mozgalmak és családok új egyházi

kontextusa jelent a jelen Katolikus Egyházban, és amely II. János Pál pápasága alatt alakult ki az új evangelizációnak megfelelően.

Eme egyházi, kulturális és szerzetesi vonatkozási rendszert látva egyesek – ha nem is mindenki – azt mondhatják, hogy szép ez az elmélet, de miként működik ez az egy fedél alatt összegyűlt marianista közösségben. Felhívom a figyelmet, hogy a társadalmi és egyházi modellek sosem működtek jól. Nem működött súrlódásmentesen a szabályozottság modellje sem. Emlékezzenek csak arra, milyen óriási mennyiségű energiát és időt fordítottak az általános és tartományi rendgyűlések a törvényszegések és fegyelmezetlenségek javítására. Karizmatikus eredetétől kezdve a mai marianista közösség őrzi a személyes irányítás felelősségét, de azt három hivatalra osztja (106. és 7.9–7.14. cikkelyek). Ennek ellenére nem vész el a tekintély személyes dimenziója, amely a szerzetesélet sajátja (nem reprodukáljuk a képviseleti demokráciát), hanem megszólíttatik a közösség minden tagjának személyes felelőssége, hogy vegyen részt a közösség belső életének irányításában és apostoli küldetésében. A feladatok és tisztségek kiosztása a kollegialitásra (közös döntéshozatal) és a szubszidiaritásra (a lehető legközelebb vinni a döntéshozatalt azokhoz, akiket érint a döntés) hivatkozva történik. Ebben a tekintetben a szerzetesélet befogadja a zsinati hatást és a zsinat utáni Egyház lelkipásztori tanácsait, továbbá a bizottságokban és csapatban végzett munkamoddell, amelyet a munka világában és a politikában használnak.

A közösségmodell azonban nem taggyűlés jellegű; az Életszabályzat megerősíti a személyes tekintély értékét, amelynek szerzetesi célja van, az, hogy segítse a testvéreket marianista hivatásukban előrehaladni. Más szóval segíti spirituális fejlődésüket és a küldetésüket (Chaminade ezt irányításnak hívta; vö. 40. cikkely) – nem pedig arra van a tekintély, hogy örködjék a beosztottak fölött, hogy betartsák a közös szabályzatot. Ebben az értelemben a tekintély egyben evangéliumi szolgálat is, amelyet az ezzel megbízott személy lelki adományként kap, nem pedig társadalmi hatalomként (44. cikkely). Ezzel szimmetrikusan a szerzetesnek meg kell nyitnia önmagát e segítség előtt, amely más eszközökkel együtt megadatik neki azért, hogy spirituálisan előrehaladjon. Ez a vezetési forma személyes és spirituális érettséget kíván az előjárótól, akinek példájával kell vezetnie testvéreit, evangéliumi indítékokra és személyes értékekre hivatkozva (lelkesítve). De ez a vezetési forma csak akkor kivitelezhető, ha érett szerzetesekkel számol. Természetesen az az érettség, amelyről szó van, egyszerre spirituális és pszichés-morális jellegű. A szerzetes akkor válik éretté, ha ápolja saját spirituális életét. Ez minden egyes szerzetestől megköveteli a Szentlélek iránti hűséget (41. cikkely). Ezzel egy időben érnie kell belső pszichés-affektív szabadságának megszilárdításában. Ebben az értelemben az Életszabályzat nem a polgári értékeket ja-

vasolja, hanem Mária utánzását, aki a keresztény élet hiteles modellje: a hit, az evangéliumi szegénység, az Úr rendelkezésére állás, a szívéllyesség, Isten és az emberek befogadása (8. cikkely). Csak így lesz a személy képes felelős és szabad személyes kapcsolatokat fenntartani, és együttműködni közös projektekben, amelyeket mindenki részvételével gondoltak végig a megkülönböztetés során.

Ha így van, akkor egy statikus közösségmodellből, ahol a szabály megelőzi a személyek összejövetelét, áttértünk egy dinamikus modellre, ahol az emberi és szerzetesi csoport egy élet-, ima- és közös küldetésbeli kapcsolatok hálózatában jön létre. Más szóval a közösség egy olyan spirituális növekedési dinamikában él, amely minden egyes tagé és együtt mindenkié, és amely azért szükséges, hogy létrejöhessenek a közös élet- és küldetésprojektek, nem pedig azért, hogy megőrződjék valamiféle belső szabályozottság, amely biztosítja a személyes és szakmai hatékonyságot az intézményben. Ezért „a közösségi élet fontos iránymutatásai az imádság és a párbeszéd révén definiálódnak, az előjárók irányításával” (42. cikkely). Ez a modell nagy lelki és érzelmi egységet biztosít a csoport döntéseiben, továbbá mindennapi és apostoli tevékenységeiben. Sőt, biztosítja a különféle közösségek nagymértékű sokféleségét is. Hiszen immár nem egy egyetlen és azonos marianista közösségmodell létezik; hanem minden egyes közösség megalkotja a maga modelljét, tekintetbe véve a rájuk bízott küldetést és az egyazon tető alatt egyesült személyek sokféleségét. Ebben az értelemben minden egyes közösségnek el kell készítenie a maga közösségi projektjét. De a projekt nem egy *Coutumier* [mindenhol ugyanaz] irat, hanem a marianista karizma konkrét megtestesülése a marianista szerzetesek adott csoportjában.

A modell immár nem a régi vertikális sémát követi: tekintély–szabály–engedelmesség, hanem horizontális, a személyek közötti kapcsolatok alkotják egy olyan központ körül, amelyet az evangélium hozott létre, amelyet az Életszabályzatban foglalt marianista karizma szerint élnek meg, dinamikáját pedig az adja, hogy közösen megkülönböztetést végeznek, és együttműködve keresik és teljesítik Isten akaratát. Már nem úgy van, ahogyan egy kiábrándult szerzetestől hallottam egyszer, hogy tudniillik mindegy, melyik közösségbe küld a tartományfőnök, hiszen mindenütt ugyanabban az órában ebédelnek (Spanyolországban délután kettőkor). Nem érvényes már az infantilizmus-paternalizmus sem, amely szerint engem hagyjanak békén, és mondják meg, mit kell tennem, nincs szükség annyi közösségi összejövetelre. De nem érvényes az ellentétes tétel sem, a liberális, amely szerint mivel senki sem parancsol nekem, élem a magam életét (elpolgáriasodott életét: a küldetés továbbra is a szakmai tevékenység; a legszívélyesebb kapcsolatokat a barátaimmal, a munkatársaimmal és a családtagjaimmal tartom; elvagyok a polgári szabadidő-eltöltési módokkal: mozi, újság,

tévé, sport stb. Érdekes módon ez a szerzetes, aki a zsinat előtt a leghaladóbb volt, konzervatívvá vált, és akadályozta a szerzetesélet tényleges megújulását.)

Ugyanígy a passzivitásból áttértünk az aktivitásba; az alávetettségből vagy annak megtagadásából (zsinat előtti harcok tiltakozás) a közös felelősségvállalásba. Nem meglepő Manuel Cortés atya megállapítása, hogy mindennek megélése szemléletváltást tesz szükségessé, amely megköveteli az egyénektől a közös felelősség átértését (7.3. cikkely), a részvételt (7.4. cikkely) a döntéshozatali és végrehajtó szervek szubszidiaritásában (7.5. cikkely) és azt a kötelezettséget, hogy számot adjon a saját élete kötelezettségeiről (7.6. cikkely). Bátorkodom kijelenteni, hogy a közösségmodellnek ez a megváltozása főleg evangéliumi megterét kíván. Marianista tapasztalatom ugyanis azt súgja, hogy ezt a változást nem a jó fejű szerzetesek fogják végrehajtani, hanem a szentek. A zsinat mindenkit a szentségre hívott (LG 5. fejezet), és az Életszabályzat is erre hív (33. cikkely) minket. Talán azért, mert mindenekelőtt itt található a szerzetesélet megfelelő megújításának igazi kihívása, és csak másodlagosan a struktúrák megváltoztatásában vagy a közösségek és intézmények átszervezésében.

(Urbán József SchP fordítása)